

Äktenskap

[Äktenskapsbalk \(1987:230\)](#)

[Familjerätt](#) - [Äktenskap](#) - [Sambo](#) - [Föräldrar och barn](#) - [Ordlista familjerätt](#) - [Svar till frågor](#)

Introduktion

Äktenskapet är för de flesta kanske något som främst sker på grund av andra faktorer än det rent juridiska. Det är ett sätt att visa sig själva, sin partner och omgivningen att man älskar varandra och vill leva ihop. Oavsett varför man gifter sig så medföljer en rad rättigheter och skyldigheter. Dessa regleras i äktenskapsbalk och rör frågor om vad som krävs för att gifta sig. När och hur man kan avsluta ett äktenskap. Vem som äger vad, och hur egendom ska fördelas vid en äktenskapsskillnad. Samt frågor om hur man ska bete sig mot varandra under äktenskapet.

I slutet av detta avsnitt finns det [frågor](#) (med länk till svar).

Ingående av äktenskap

För att ingå äktenskap, gifta sig, måste paret se till att det inte föreligger några **äktenskapshinder** (som är ett fåtal):

- Den som är under 18 år får inte ingå äktenskap (**ÄktB 2:1**).
- Nära släktingar får inte ingå äktenskap (släkt i upp- och nedstigande led eller helsyskon - halvsyskon kan få gifta sig efter särskild dispens [ansökan och utredning om det är lämpligt]) (**ÄktB 2:3**).
- Förbud mot tvegifte, man kan inte vara gift med mer än en person samtidigt (**ÄktB 2:4**).

Innan paret genomför vigseln krävs det att de gör en prövning om hinder föreligger. Detta sker hos myndighet (Skatteverket), som genomför en **hindersprövning** (**ÄktB 3:1**).

[illegible]

Föreligger det inte några hinder kan paret viga sig. Vigseln är en formell akt, som beskrivs i lagstiftning. Det finns två varianter (**ÄktB 4:3**).

- Vigsel inom trossamfund.
- Borgerlig vigsel

Vigseln har vissa **formkrav** (krav som måste vara uppfyllda för att vigseln ska vara giltig):

- Vigseln ska ske i närvaro i vittnen, minst två (**ÄktB 4:1**).
- Vid vigseln ska båda makarna samtidigt närvara (**ÄktB 4:2**).
- Båda personerna ska var för sig svara vigselförrättaren (den som utför vigseln) att de samtycker (**ÄktB 4:2**).
- Vigselförrättaren ska förklara att de är äkta makar (**ÄktB 4:2**).
- Vigselförrättare är präst eller sådan som länsstyrelsen förordnat (**ÄktB 4:3**).
- Vigselförrättaren ska ha kontrollerat att hindersprövningen är gjord (**ÄktB 4:5**).
- Efter vigsel ska bevis på vigseln överlämnas till makarna (**ÄktB 4:7**).

Genom förklaringen har äktenskapet kommit till stånd. Under få omständigheter kan vigsel **ogiltigförklaras**. Det sker när båda makarna inte närvarat samtidigt och uttryckligen samtyckt till vigseln (**ÄktB 4:2**).

Skulle det vara så att hindersprövning inte är gjord, eller att hinder föreligger blir vigseln ändå giltig. I sådana fall kan äktenskapet leda till äktenskapsskillnad omgående (**ÄktB 5:5**).

Upplösning av äktenskap (skilsmässa)

Äktenskapet kan, utöver en kärleksrelation, ses som ett avtal mellan två parter. Ett avtal som kan sägas upp ensidigt och utan att något "avtalsbrott" skulle ha inträffat. Om en av makarna inte längre vill vara gift räcker det.

Äktenskapet upphör på två sätt; när ena maken dör eller genom beslut av domstol efter att make/makarna startat en process om **äktenskapsskillnad**. (skilsmässa). För att starta processen måste make/makarna ansöka om stämning i domstol (se dokument). När en dom om äktenskapsskillnad vinner laga kraft (laga kraft innebär att domen inte kan överklagas) är äktenskapet upplöst (**ÄktB 5:6**). Förfarandet avgörs "på handlingarna" (det innebär att det inte sällan blir huvudförhandling – går vidare).

Makarna kan gemensamt ansöka om äktenskapsskillnad, eller så kan endast en make ansöka om äktenskapsskillnad. Utgångspunkten är att båda makarna ska vara överens, men det hindrar inte att endast ena maken vill skiljas och också kan det. En make behöver inte ange något skäl till att man vill skilja sig.

Betänketid

Däremot kan en **betänketid** bestämmas innan paret formellt har skilt sig. Betänketiden har till syfte att förhindra förhastade skilsmässor. Det är en lagstadgad "reflektion" som ger tid för parterna att tänka igenom om man verkligen vill skiljas. Betänketid behövs inte om båda makarna gemensamt ansöker om äktenskapsskillnad och man inte har några barn.

I övrigt finns det tre fall då betänketid ska löpa:

1. Om makarna begär betänketid (**ÄktB 5:1**)
2. Om makarna bor tillsammans med ett barn under 16 år som står under den makes vårdnad (behöver inte vara ett gemensamt barn). (**ÄktB 5:1**)
3. Om endast en make vill skilja sig (**ÄktB 5:2**)

The image shows two versions of a Swedish divorce application form from Sveriges Domstolar. The left form is titled 'ANSÖKAN OM STÄMMENS ANGÄENDE ÄKTESKAPSSKILLNAD' and the right form is titled 'GEMENSAM ANSÖKAN OM ÄKTESKAPSSKILLNAD'. Both forms have sections for 'PARTER' (Parties), 'GEMENSAMMA BARN' (Joint Children), and 'ÄKTESKAPSSKILLNAD' (Divorce). The forms are filled out with placeholder text and checkboxes.

Betänketiden är minst 6 månader och högst 12 månader. Betänketiden börjar löpa när ansökan gjorts (eller när den andra partens delgivits). Vi ansökan gäller något som kallas för **brytdagen** (**ÄktB 9:2**), det är från den dagen som makarnas egendomsförhållande ska beräknas (mer om det längre ner under bodelning).

Efter betänketid måste makarna skicka in ansökan om fullföljd, när den är behandlad är makarna

The image shows a form titled 'Begäran om skilsmässa efter betänketid' from Sveriges Domstolar. The form includes sections for '1. Begäran om skilsmässa' and '2. Övriga yttanden'. It also has a section for '3. Underskrift/ser' with checkboxes for 'Ja' and 'Nej'.

skilda (**ÄktB 5:3**).

Det är inte ovanligt att frågor om vårdnad och underhåll kan dyka upp inför en äktenskapsskillnad. Det är dock inget som i sig kan hindra en äktenskapsskillnad. Men det är frågor som behöver besvaras (mer om det nedan).

Det behövs inte någon betänketid om makarna levit separerat under minst 2 år (**ÄktB 5:4**).

Det behövs inte heller någon betänketid om det görs sannolikt att något av äktenskapshindren

förelegat (under 18 år, släktskap, tvegifte), eller om det senare framkommer att äktenskapet skett genom tvång (**ÄktB 5:5**).

Efter äktenskapsskillnad ska **bodelning** ske. Det är en uppdelning av egendomar och går att läsa mer om nedan. Men först en genomgång av vad som gäller under äktenskap och särskilt egendomsförhållanden.

Under äktenskap

Under tiden makarna är gifta gäller en allmän programförklaring, enligt några inledande bestämmelser:

"Makar skall visa varandra trohet och hänsyn. De skall gemensamt vårda hem och barn och i samråd verka för familjens" (**ÄktB 1:2**)

"Makar skall fördela utgifter och sysslor mellan sig. De skall lämna varandra de upplysningar som behövs för att familjens ekonomiska förhållanden skall kunna bedömas." (**ÄktB 1:4**)

Bestämmelser är en önskan om vad som ska prägla ett äktenskap. Det finns inga sanktioner mot brott av dessa bestämmelser. (det är inte en riktigt lagregel - *lex imperfecta*). Det går alltså inte, med stöd av dessa lagrum att kräva att make ska visa trohet, eller berätta om saker och ting som spelar roll för den gemensamma ekonomin.

Underhåll mellan makar

I **ÄktB 1:3** nämns däremot en viktig utgångspunkt: "Varje make råder över sin egendom och svarar för sina skulder.". Detta kallas för **särförvaltningsprincipen**. Det innebär att makarna äger sin egen egendom (och skulder) under äktenskapet. Vi återkommer till konsekvensen av vad det innebär längre ner.

Som en fortsättning på den allmänna programförklaringen (**ÄktB 1:2, 1:4**) finns det regler om **underhållsskyldighet** mellan makarna. Dessa är tvingande (de går inte att avtala bort).

"Makarna skall, var och en efter sin förmåga, bidra till det underhåll som behövs för att deras

gemensamma och personliga behov skall tillgodoses. Om underhåll till barn finns bestämmelser i föräldrabalken." (ÄktB 6:1)

I ett äktenskap lever makarna tillsammans. De äger sina egna tillgångar och skulder (förutom sådant de äger tillsammans). I äktenskapet bidrar makarna med det de kan, för att tillgodose gemensamma och personliga behov. Tanken är att makarna har rätt att leva på samma standard. Dock är utgångspunkten att makarna själv ansvarar för sina egna personliga behov.

Regeln i **ÄktB 6:1** innebär ett ansvar för gemensamma utgifter men även för den andre makens behov. Ena maken kan inte leva lyxliv medan den andra knappt har råd till kläder, mat, medicin. (**ÄktB 6:2**).

Det blir en skillnad på underhåll som ges till en make för gemensamma utgifter och underhåll som ges för personliga behov.

Exempel Make 1 har behov av underhåll, make 2 för över pengar till make 1:s konto som ska användas för inköp av mat och övriga gemensamma utgifter. Egendomen som först över är fortfarande make 2:s. Om det däremot är pengar som ska gå till make 1:s personliga behov, då blir sådan egendom make 1:s. Normalt uppfylls underhållsskyldigheten genom att ena maken betalar räkningar och köper mat till hushållet.

I "värsta fall" kan make få hjälp av domstol att slå fast underhållsskyldighet under äktenskap (**ÄktB 6:5** och vid skilda adresser, betänketid, **6:6**). Men ej underhåll för mer än tre år tillbaka i tiden (**ÄktB 6:9**).

Att får underhållsskyldigheten fastställd av domstol spelar ofta störst roll under betänketiden vid skilsmässa. Under betänketiden är makarna fortfarande gifta. Däremot kanske paret flyttar isär innan dom på skilsmässa vinner laga kraft (laga kraft = tidpunkt då dom kan verkställas, "börjar gälla"). Då kan den make som har svårigheter att försörja sig själv kräva underhållsbidrag av den andra maken.

Efter äktenskapsskillnad ska makarna försörja sig själva (**ÄktB 6:7**). Däremot kan, under en övergångstid, ena maken bli skyldig att betala underhåll (se rättsfall – det är ovanligt). Ex-make har inte rätt att leva på samma standard som under äktenskap. Det handlar om fall då ena maken inte kan försörja sig alls. Till exempel för att ena maken varit hemma och tagit hand om hemmet så den andra maken kunnat jobba och göra karriär.

Makars egendomar

Under äktenskapet råder principen om **särförvaltning (ÄktB 1:3)**. Makarnas egendom och äganderätt är separata. Det ena maken köpt för sina pengar är dennes. Detta gäller även skulder. Har makarna köpt saker gemensamt äger de detta tillsammans, enligt **samäganderätt** (precis som vilka som helst som köpt något gemensamt).

Samtidigt bygger äktenskapet på **likadelningsprincipen (ÄktB 11:3)** som innebär att makarna har **giftorätt** i varandras egendom om äktenskapet upplöses. Egendom som omfattas av giftorätten kallas för **giftorättsgods (ÄktB 7:1)**. Denna rätt ligger vilande (latent) under äktenskap och spelar roll först om äktenskapet tar slut och vid bodelning (mer om det nedan).

Enskild egendom, är egendom som uppkommer genom äktenskapsförord eller genom villkor från tredje part (mer om det snart). Enskild egendom omfattas inte av likadelningsprincipen och någon giftorätt gäller alltså inte (**ÄktB 7:2**).

Utöver giftorättsgods och enskild egendom behöver den **gemensam bostaden** och **gemensamt bohag** (möbler, hushållsmaskiner och övrigt lösöre i hemmet) att urskiljas. Denna egendom skiljer sig från annan egendom (**ÄktB 7:4**). En make får inte utan den andra makens samtycke sälja, hyra ut eller upplåta gemensam bostad och bohag (**ÄktB 7:5**). Detta kallas för **rådighetsinskränkning**.

Giftorättsgods eller enskild egendom

All egendom som inte är enskild egendom är giftorättsgods (**ÄktB 7:1**). Därför behöver man bara reda ut hur enskild egendom uppstår (**ÄktB 7:2**).

Enskild egendom är:

- egendom som i **äktenskapsförord** anges ska vara enskild,
- egendom som make fått i **gåva** – där den som givit gåvan angett **villkor att gåvan** ges till make som enskild egendom,
- egendom som make fått i testamente, med villkor att egendom ges som enskild,
- egendom som make ärvt, med villkor att egendom ges som enskild
- egendom som ersätter enskild egendom (tex genom försäljning – pengar blir då enskild egendom)
- viss egendom som make fått via försäkring

Avkastning från enskild egendom räknas normal inte som enskild egendom i sig (**ÄktB 7:2**). Om aktieinnehav reglerats som enskild egendom kommer utdelning på aktier inte räknas som enskild egendom (om inte det inkluderas i t ex äktenskapsförord).

Om make byter ut egendom som redan är enskild egendom, t ex säljer en bil och köper en båt kommer båten också räknas som enskild egendom. Egendom som ersätter enskild egendom förblir enskild egendom (**surrogat**). Om pengar från försäljning av enskild egendom däremot spenderas på hushåll så är de förbrukade.

Gällande villkor från tredje man (gåva, testamente, arv) gäller att den som ger gåvan eller skrivit testamente avgör om egendom ges som enskild egendom eller inte. En sådan önskan från tredje man gäller vidare utan möjlighet för makarna att förvandla gåvan till giftorättsgods genom äktenskapsförord.

Exempel: make A:s föräldrar vill ge sitt barn en dyrbar tavla. Men de vill att tavlan ska stanna inom släkten. De ger tavlan som en gåva, men med villkoret att den ska vara make A:s enskilda egendom. Den riskerar således inte att hamna hos make B i en eventuell äktenskapsskillnad.

Äktenskapsförord

Gemensamt för alla sätt att skapa enskild egendom är att det tydligt uttryckts. Till exempel genom ett **äktenskapsförord** (se dokument), som är ett avtal mellan makarna. Där kan makarna reglera vilken egendom som ska vara enskild precis som de vill. Det finns några **formkrav** (kriterier som måste uppfyllas för att det ska vara giltigt). Ett äktenskapsförord måste vara **skriftligt, daterat, undertecknat och registreras** hos Skatteverket inom en månad (**ÄktB 7:3**).

Exempel på äktenskapsförord:

Bodelning är den process som har till syfte att fördela egendom efter en äktenskapsskillnad.

Den går till så att makarnas **andelar** i boet beräknas, därefter sker fördelning av egendom på varsin **lott**. Den andel en make har rätt till och den egendom man i slutändan får på sin lott behöver inte överensstämma.

Dagen då värdet på makarnas egendom ska beräknas är från **brytdagen** (se ovan). Det är dagen då ansökan om äktenskapsskillnad kommit in till tingsrätt (**ÄktB 9:2**).

Det finns en möjlighet att räkna med egendom upp till tre år innan brytdagen om den ena maken, i inte obetydlig omfattning minskat sitt giftorättsgods genom gåva till någon eller ökat sin enskilda egendom, utan den andra makens samtycke (**ÄktB 11:4**). Regeln fungerar som ett skydd mot att göra sig av med giftorättsgods inför en framtida separation. Gränsen dras vid ungefär 10 % av den makens totala egendom.

I bodelning ska allt **giftorättsgods** ingå och fördelas lika mellan makarna. **Enskild egendom** ska inte ingå (om inte makarna vill det, (**ÄktB 10:4 st. 2**). I vissa fall kan bostad och bohag ingå, trots att den skulle vara enskild (**ÄktB 9:1** jfr **11:8**).

Bodelningen går ut på att fördela egendomarna i äktenskapet och om all egendom är giftorättsgods så kommer allt att delas (**ÄktB 10:1**), dock ska skulder dras av mot makes egendom (**ÄktB 11:2**). Om skulden helt är kopplad till enskild egendom så dras skulden inte på giftorätten utan stannar på den enskilda egendom (dvs, inget blandas in i bodelningen). Makarnas äganderätt och skulder måste räknas separat.

Anledningen till att gemensam bostad och bohag som är enskild egendom (gäller ej enskild egendom genom gåva eller testamente) ändå kan ingå i bodelningen är att det finns en regel om att den make som bäst behöver bostad kan få den på sin lott (**ÄktB 11:8**). Innan bodelning görs normalt en bouppteckning. En lista över makarnas egendomsförhållande

Det som återstår efter att skulder dragits av ska hälftendelas (**ÄktB 11:3**). Skulle ena maken ha mer skulder än tillgångar kommer underskottet inte att räknas med i bodelning, den maken bidrar inte med något alls i sådana fall utan endast den andra makens egendom delas på hälften.

Från bodelning får, utöver enskild egendom, viss annan egendom undantas. Det är egendom som räknas som **personlig** (**ÄktB 10:2**). Det är främst kläder, smycken och personliga gåvor och presenter. Undantag får endast ske i skälig omfattning (har ena maken mycket dyra smycken, i relation till övrig egendom får det inte undantas).

Exempel bodelning:

Exempel på enkel bodelning Make A och Make B ska skiljas och därför ska en bodelning göras. De bor i ett gemensamt hus som de äger tillsammans (2 000 000 kr). De har tillsammans ett bolån på 1 000 000 kr. De äger gemensamt bohag på 200 000 kr. Make A äger aktier för 100 000 kr och en segelbåt för 50 000 kr. Make B äger en bil för 90 000 kr och har fem tavlor som tillsammans är värderade till 200 000 kr (tavlorna har givits i gåva som enskild egendom). Make B har också studielån på 100 000 kr.	
Make A:s egendom ee: - gg: hus 1 000 000 kr bohag: 100 000 kr aktier: 100 000 kr segelbåt: 50 000 kr Totalt gg: 1 250 000 kr	Make B:s egendom ee: tavlor 200 000 kr (ej med i bodelning) gg: hus 1 000 000 kr bohag: 100 000 kr bil: 90 000 kr Totalt gg: 1 190 000 kr (ee ska inte ingå)
Skulder: Bolån: 500 000 kr Totalt gg – skulder = 750 000 kr	Skulder: Bolån: 500 000 kr Studielån: 100 000 kr Totalt gg – skulder = 590 000kr
$750\,000 + 590\,000 = 1\,340\,000$ Makarnas gemensamma värde på allt giftorättsgods minus skulder uppgår till 1 340 000 kr. Detta ska, enligt likadelningsprincipen, delas mellan makarna. $1\,340\,000 / 2 = 670\,000$ kr	
Make A:s andel 670 000 kr	Make B:s andel 670 000 kr (ee 200 000 kr)

I exemplet ovan har makarnas **andelar** beräknats, dvs. Nästa steg i bodelning är **lottläggning**, det går ut på att fördela egendom i praktiken. Hur makarna fördelar egendom mellan sig är fritt att bestämma. Skulle den ena makens lott vara värd mer än vad man har rätt att få enligt andelsberäkning får man betala mellanskillnaden, i det som kallas skifteslikvid. Normalt har man rätt att behålla sin egen egendom (här bestäms lottläggningen av **särförvaltningsprincipen**).

Om vi fortsätter på exemplet ovan kan vi se vad som händer om makarna bestämmer att make A ska få bo kvar i huset och behålla bohaget.

Försättning på bodelningsexempel från ovan:

Make A:s andel 670 000 kr bolån: 1 000 000kr Totalt: 1 670 000 kr	Make B:s andel 670 000 kr studielån: 100 000 kr Totalt: 770 000 kr
Makarnas andelar är beräknade och nu ska egendom fördelas. I exemplet har makarna kommit överens om att make A ska behålla huset och bohag, och ta över alla lån på huset. Make A ska alltså ha hus och bohag på sin lott. I övrigt har makarna kommit överens om att man ska behålla sin egendom. Det innebär att make B:s lott inte motsvarar den andel hen har rätt till och make A måste betala mellanskillnaden, skifteslikvid .	
Make A:s lott hus: 2 000 000 kr bohag: 200 000 kr aktier: 100 000 kr segelbåt: 50 000 kr Totalt: 2 350 000 kr	Make B:s lott bil: 90 000 kr Totalt: 90 000 kr
Make B:s lott är mycket mindre än den andel som B har rätt till. Mellanskillnaden ska Make A betala i skifteslikvid. $770\,000 - 90\,000 = 680\,000$ kr Make A ska till Make B betala 680 000 kr	

Jämkningsregel

Det finns en **skevdelningsregel** (**ÄktB 12:1**) som kan användas för att avvika från principen om hälftindelning. Det innebär att man sätter ner, jämkar, hur mycket giftorättsgods som ska ingå i bodelning. Konsekvensen blir att ena maken får undanhålla större delar av sitt giftorättsgods. Kraven för jämkning enligt regeln är antingen att makarna varit gifta under en kort period. Normalt krävs att

man har varit gifta i fem år för att giftorättsgods ska dela på hälften. Efter endast ett år skulle makarna, enligt skevdelningsregeln, endast ha rätt till 20 % av den andra makens giftorättsgods. Efter två år, 40 % och så vidare upp till 100 % efter fem år.

Jämkning kan även ske om det är så att ena maken fått ett stort arv precis innan bodelning ska ske.

Frågor

Svar hittar du i texten ovan.

Svar

1. Vad avses med hindersprövning?
2. I svensk rätt tillämpas två former av vigsel, vilka?
3. Hur ska en vigsel gå till för att ett par ska bli gifta?
4. Redovisa kortfattat förfaringssättet för att få till stånd en äktenskapsskillnad.
5. Vad menas med betänketid och vilket syfte är den avsedd att uppfylla?
6. När blir det aktuellt med betänketid?
7. Vad blir konsekvensen av att betänketiden (6 mån) löper ut?
8. När har en make rätt till omedelbar äktenskapsskillnad?
9. När är äktenskapet upplöst?
10. Hur lyder den allmänna programförklaringen om makarnas rättsförhållanden?
11. Vad är utgångspunkten för makarnas underhållsskyldighet?
12. Vilken är lagens utgångspunkt avseende underhållsfrågan efter äktenskapsskillnad?
13. Vad menas med giftorätt?
14. Ska enskild egendom ingå i en eventuell bodelning?
15. Redogör kort, skillnaden för innebörd av surrogat till respektive avkastning av enskild egendom.
16. Ange de formkrav som gäller för ett äktenskapsförord.
17. Om ena make fått något i gåva, med villkor att det ska vara dennes enskilda egendom, kan makarna ändra detta genom att skriva ett äktenskapsförord?
18. När ska bodelning ske?
19. Från när ska värdet på makarnas egendom räknas vid en bodelning?
20. Vad avses med lottläggning?
21. Redogör kortfattat för de särskilda regler, vid lottläggningen, som gäller för makarnas gemensamma bostad och bohag vid efter en äktenskapsskillnad.
22. Redogör kortfattat för skevdelningsregeln.
23. Vilken egendom får undantas från bodelning utöver enskild egendom?
24. Vilken uppgift har en bodelningsförrättare?

← Familjerätt | Sambo ⇒

From:
<https://juridik.kristiansen.nu/> - Juridik på gymnasiet

Permanent link:
<https://juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=familjeraett:aektenskap&rev=1730211748>

Last update: 2024/10/29 14:22

